

«Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ...» (Ματθ. 1α', 29)

Ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ

Παναγιώτας Κουσιάππα
Θεολόγος

Παρακελευσματικός ὁ παύλειος λόγος στήν Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή. «Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας» (Ἐφεσ. ε', 1 - 2). Μᾶς προτρέπει νά γίνουμε μιμητές τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἴμαστε τὰ ἀγαπημένα Του παιδιὰ καὶ νά συμπεριφερόμαστε μέ ἀγάπη, κατὰ τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀγάπησε κι ἔδωσε τὴ ζωὴ Του γιὰ μᾶς, ὡς προσφορὰ καὶ θυσία.

Ἐντολές ξεκάθαρες ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Γίνετε μιμητές τοῦ Θεοῦ καὶ πορευέστε μέ ἀγάπη. Γιὰ νά μιμηθοῦμε, ὅμως, καὶ νά πλησιάσουμε τὸν Θεό, ἕνας δρόμος ὑπάρχει. Ὁ μυστη-

ριακὸς καὶ ἀσκητικὸς, ὁ δρόμος τῆς λατρείας, τῆς θυσίας καὶ τῆς ὑπακοῆς. Προαγγελτικὸς καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ὅτι «στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» (Ματθ. ζ', 14), γιὰ ὅσους Τὸν ἀκολουθήσουν. Μόνο πού ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μέ τό παράδειγμά Του, μᾶς παρέδωσε τὴν πιό πειστικὴ διδαχὴ. Παίρνει σὰρκα καὶ ὀστά καὶ μᾶς διδάσκει πῶς νά Τὸν μιμούμαστε. Ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς ἀναφέρει πῶς «ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔζησε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἄνθρωπος καὶ παρέμεινε στήν Ἐκκλησία μέ ὅλες Του τίς θεανθρώπινες δυνάμεις, γιὰ νά μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι, προσβλέποντες σ' Αὐτόν, νά ζοῦν μέ Αὐτόν καὶ ἐν Αὐτῷ καὶ χάριν Αὐτοῦ». Ἐνῶ εἶναι τέλειος Θεός, ἐνσαρκῶνε-

ται. Γίνεται τέλειος ἄνθρωπος, μέ σῶμα καὶ ψυχὴ, καὶ μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νά Τὸν μιμηθοῦμε καὶ διὰ τῆς μιμήσεως νά θεραπευθοῦμε, δηλαδὴ νά σωθοῦμε.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τρεῖς ἐσωτερικὲς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀναγκαῖες στήν πορεία τῆς ζωῆς του. Τό τριμερές τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ τό λογιστικὸ, τό ἐπιθυμητικὸ καὶ τό θυμικὸ. Ὅσο αὐτὲς οἱ δυνάμεις βρίσκονται σέ ὀρθή πορεία, μέ βάση τὴν ὀρθόδοξη πίστη, ἐπιθυμοῦν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, τὴν κατὰ Χριστὸν ἡδονὴ καὶ τὴν ἀπόκτηση περισσοτέρων ἀρετῶν. Ὅταν, ὅμως, ἡ πορεία τους στρέφεται πρὸς τὸν γίνο κόσμο, τότε ἀμέσως οἱ δυνάμεις αὐτὲς ἐπιζητοῦν τὴν ἀνθρώπινη δόξα, τὴ σαρκικὴ ἡδονὴ καὶ τὴν ἀπόκτηση περισσοτέρων ὑλικῶν ἀγαθῶν. Σύμφωνα μέ τὸν Κάλιστο Καταφυγιώτη, ὅταν ἡ ψυχὴ παρατηρήσει μέ βαθιὰ γνώση τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου μέσῳ τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν τῆς φρονήσεως, τῆς δικαιοσύνης, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀνδρείας, τῆς δίνεται θεραπεία καὶ ὁ νοῦς ἀνυψώνεται χωρὶς ἐμπόδια, γιὰ νά παρατηρεῖ μέ

προσοχὴ τὰ θεῖα, «ἐν τῇ χάριτι ἐξῆῃται τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ δίδωσι τῷ ἑαυτῆς νῷ ἀπερισκοπῆτως μετεωρίζεσθαι, καὶ τὰ θεῖα περιαρθεῖν, καὶ θεωρεῖν τὸν Θεόν».

Ἄς δοῦμε, ὅμως, πῶς ὁ Χριστὸς ἔλεγε τίς δυνάμεις αὐτὲς τῆς ψυχῆς καὶ πῶς μᾶς ὑποδεικνύει νά ἀντιμετωπίζουμε τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Βλέπουμε τὸν Κύριο νά ὀδηγεῖται στήν ἔρημο ἀπὸ τό Πνεῦμα, γιὰ νά ἀγωνιστεῖ ἐναντίον τῶν πειρασμῶν. Μέ τὴ νηστεία ὑποτάσσει τό ἐπιθυμητικὸ. Ἔστω κι ἂν πεινοῦσε, δέν ζήτησε νά γίνουν οἱ λίθοι ἄρτοι, ὅπως τοῦ πρότεινε ὁ διάβολος. Μέ τὴν ἀγρυπνία καὶ τὴν προσευχὴ κυριαρχεῖ τοῦ λογιστικοῦ. Δέν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό Του νά πέσει ἀπὸ τό πτερυγίον τοῦ ναοῦ καὶ νά δοξαστεῖ ἀπὸ τό πλήθος, παρ' ὅλο πού γνώριζε ὅτι δέν θά πάθαινε τίποτα ἀπ' τὴν πτώση. Μέ τὴν ἀντίρρηση καὶ τὴν ἄρνηση ἐλέγχει τό θυμικὸ. Δέν πείστηκε νά προσκυνήσει τὸν διάβολο, ἔστω κι ἂν Τοῦ ὑποσχόταν τὸν πλοῦτο ὅλων τῶν βασιλειῶν. Ταυτόχρονα, μᾶς ὑποδεικνύει πῶς νά θεραπεύσουμε τὴ φιληδονία, τὴ φιλοδοξία καὶ τὴ φιλαργυρία. Μέ τὴν ἀντίρρη-

ση του θυμικού, μέ σύνεση και άνδρεία, απέκρουσε τον σατανά. Μέ αυτό τον τρόπο, διδάσκει σ' έμεις πώς νά νικοῦμε τον διάβολο σ' όλες τίς επιθέσεις του έναντιόν μας (βλ. Ματθ. δ', 1 - 11).

Έξίσου διδαχτική είναι και ή περίπτωση, λίγο πρό της Σταυρώσεως του Κυρίου. Έλέγχει τό λογιστικό, όταν απομακρύνεται από τούς μαθητές Του και προσεύχεται (βλ. Ματθ. κσ', 36). Φάρμακο γιά τό επιθυμητικό αποτελεί ή έγρίγορη και ή αγρυπνία Του, ακόμα και ή υπομονή Του στή δίψα κατά τή διάρκεια της Σταυρώσεώς Του (βλ. Ιωάν. ιθ', 28). Εὐταξία στό θυμικό Του παρατηρείται και όταν, ενῶ κατηγορείται, προσεύχεται γιά εκείνους πού Τόν βλάπτουν (βλ. Λουκ. κγ', 34) και οὔτε αντίλεγει ή φιλονικεί μαζί τους. Έλέγχει τή φιλοδοξία, όταν υπομένει φτυσίματα, ραπίσματα, ειρωνείες και εμπαιγμό (βλ. Μάρκ. ιδ', 65). Θεραπεύει τή φιληδονία όταν ποτίζεται χολή και ξύδι (βλ. Ματθ. κζ', 34), δέχεται τρύπημα μέ τή λόγχη και φυσικά τή Σταύρωση. Καταργεί τή φιλαργυρία, όταν βρίσκεται περιφρονημένος από όλους σαν νά είναι ό τελευταίος άνθρωπος

της γῆς, φτωχός και ἄστεγος, κρεμασμένος γυμνός πάνω στον σταυρό.

Ό διδαχτικός, λοιπόν, χαρακτηρισμός γιά τή θεραπεία των παθῶν της ψυχῆς, είναι διάχυτος καθ' ὅλη τή διάρκεια της επίγειας ζωῆς του Χριστοῦ.

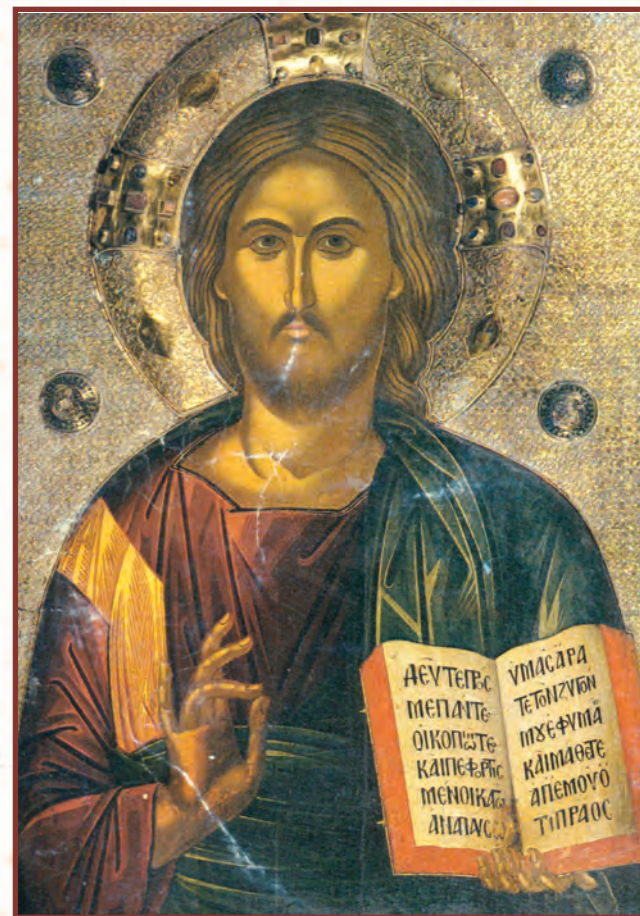
Σύμφωνα μέ τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, ό άνθρωπος πού μιμείται τον Χριστό «καταδέχεται κάθε πειρασμό και χαίρεται πού έπεσε σ' αυτόν, μέ τήν πεποίθηση ότι ό πειρασμός καθαρίζει τήν ψυχή και τήν κάνει νά επιθυμεί τή δέση προς τον Θεό, αποκτᾶ τήν ἀληθινή ψυχική εὐεξία. Έκφράζει εὐγνωμοσύνη προς εκείνους από τούς όποιους δέχεται τούς πειρασμούς και εὐχεται γι' αυτούς σαν νά ναι εὐεργέτες του. Ό ίδιος δέν δέχεται μονάχα τή συγχώρηση γιά τά ἀμαρτήματά του, αλλά και τή θεία εὐλογία. Μακαρίζεται από τον Κύριο γιά τή μέχρι τέλους υπομονή και μακροθυμία του, πού εξασφαλίζονται μέ τό πνεῦμα της ταπεινώσεως. Μέσα στον άνθρωπο αυτό γεννιέται τό κατάλληλον πένθος γιά τήν κάθε ένδεχόμενη πτώση και αδυναμία και μαζί του και ή κατάλληλη παρηγορία. Δέν γεννιέται άπλώς

τό πένθος, αλλά και τά δάκρυα πού μαλακώνουν τή σκληρότητα της καρδιάς και τή φέρνουν στή συντριβή και τήν κατάνυξη. Τότε, ανατρέπεται κάθε πικρία και παρέχεται από τον Θεό ή γλυκιά ιλαρότητα. Τό πένθος αυτό της ψυχῆς είναι ωφελιμότητα. Ό Θεός είναι εὐσπλαχνος και άκούει τον πόνο της κάθε ψυχῆς, γιατί κατέβηκε μέχρις έμεις, μᾶς επισκέφθηκε και υποσχέθηκε παρηγορία, πού είναι

αὐτός ό ίδιος, άφοῦ λέγεται και είναι Παράκλητος».

Η ψυχή πού αγαπᾶ τον Χριστό και προσπαθεῖ νά Τόν μιμηθεῖ, αγαπᾶ και όλόκληρο τον κόσμο, και φίλους και έχθρους. Πολεμᾶ τον έγωισμό, τή ζήλεια, τον φθόνο. Δέν φροντίζει τό άτομικό συμφέρον του σέ βάρος του συνανθρώπου του και δέν προσκολλάται στην ὕλη, δέν τήν ειδωλοποιεί. Δέν επιθυμεί τά του αδελφοῦ του, δέν άδικεί, δέν βλάπτει τον πλησίον, δέν μισεί και προπάντων δέν εκδικείται. Αντιθέτως, προσπαθεῖ νά ανακουφίσει τον συνάνθρωπό του, νά τον παρηγορήσει στον πόνο του, νά τον βοηθήσει και νά τον συντρέξει στην οποιαδήποτε δυσκολία του. Όπως ό ίδιος ό Χριστός θυσιάστηκε γιά τήν Εκκλησία, έτσι κι αυτός γίνεται θυσία γιά τον αδελφό του.

Η υπομονή στις δυσκολίες και τούς

πειρασμούς τῆς ζωῆς, ἡ ὑπακοή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἀγώνας γιά τή μεταμόρφωση τῶν παθῶν, ἀποτελοῦν τήν ἐκούσια ἄρση τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου. Αὐτό ὁδηγεῖ στήν ὑπέρβαση τοῦ θανάτου καί στή βίωση τῆς αἰωνίου θείας ζωῆς. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, «τό θυμικόν τῆς ψυχῆς ἀγάπη χαλίνωσον, τό ἐπιθυμητικόν αὐτῆς ἐγκρατεία καταμάρανον καί τό λογιστικόν αὐτῆς προσευχῇ πτέρωσον καί τό φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτέ». Τό θυμικό μέρος τῆς ψυχῆς θεραπεύεται μέ φιλανθρωπία καί ἀγάπη, τό δέ ἐπιθυμητικό μέ τή νηστεία καί τήν ἐγκράτεια καί τό λογιστικό μέ τήν ἀνάγνωση θείων λόγων καί τήν προσευχή. Τότε καί μόνον τότε φωτίζεται ὁ νοῦς.

Ἡ μοναδική ὁδός πού ὁδηγεῖ στή βίωση τῆς προσωπικῆς ἀνάστασης ἀπό τή νέκρωση τῆς ἁμαρτίας καί στή μετοχή τῆς ζωῆς τοῦ Ἀναστημένου Χριστοῦ, εἶναι ἀναπόφευκτα ἡ συμπόρευση καί ἡ συσταύρωση μέ Αὐτόν, μέσα ἀπό τον προσωπικό μας ἀγώνα. Ἀποκορύφωμα, ὡστόσο, τῆς ὅλης ἀσκητικῆς πορείας τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἡ εὐχαρι-

στιακή ζωή, ἡ γεύση τοῦ Μυστηρίου τῆς Ζωῆς. Ἡ βρώση καί ἡ πόση τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος Του (βέβαια μέ τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις).

Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ποτέ τούς λόγους τοῦ Κυρίου: «*Δεῦτε πρὸς μέ πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τόν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καί μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός εἰμι καί ταπεινός τῆ καρδία, καί εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γάρ ζυγός μου χρηστός καί τό φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστίν*» (Ματθ. ια', 28 - 30). Ἐλάτε σ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι κοπιᾶτε καί εἶστε φορτωμένοι, κι ἐγὼ θά σᾶς ξεκουράσω. Σηκώστε πάνω σας τόν ζυγό μου καί διδάχτετε ἀπό τόν δικό μου παράδειγμα, γιατί εἶμαι πρῶτος καί ταπεινός στήν καρδιά, καί οἱ ψυχές σας θά βροῦν ξεκούραση. Γιατί ὁ ζυγός μου εἶναι ἀπαλός, καί τό φορτίο μου ἐλαφρό.

Τελειώνοντας, ἄς κρατήσουμε μιά τελευταία φράση ἀπό τόν Κάλλιστο Καταφυγιώτη: «*Τό πιό σημαντικό πράγμα πού συμβαίνει ἀνάμεσα στόν Θεό καί τήν ἀνθρώπινη ψυχή εἶναι τό νά ἀγαπάει καί ν' ἀγαπιέται*».

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Μία κάπως ἀδιευκρίνιστη, χωρίς λεπτομέρειες, ἀλλά τέτοια πού νά προκαλεῖ προβληματισμό, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Δημᾶ. Ἔνας παρά λίγο ἅγιος; Ἔνας ἀρνητής τῆς πίστεως; Ἔνας ὄχι πιστός φίλος; Ἦ ἀπλά ἕνας δειλός ἄνθρωπος; Σίγουρα, ἕνας ἄνθρωπος πολύ συνηθισμένος, πού ἡ ἱστορία του θά μπορούσε νά εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ καθενός ἀπό ἐμᾶς. Μέ μόνη διαφορά ὅτι ὁ Δημᾶς ἀναφέρεται στήν Καινή Διαθήκη, καί γι' αὐτό ἡ ζωή του θά γίνεται γνωστή σέ ὅλους ὅσους τή μελετοῦν καί θά προβληματίζει.

Πρώτη ἀναφορά στόν Δημᾶ γίνεται στήν Πρὸς Φιλίμονα ἐπιστολή τοῦ Ἁπ. Παύλου, γιατί ὁ Δημᾶς εἶναι ἕνας προνομιούχος ἄνθρωπος πού ἀξιώνεται νά βρίσκεται κοντά στόν Ἁπ. Παῦλο ὡς συνεργάτης του. Ἀπό τή φυλακή στή Ρώμη,

ὅπου βρίσκεται, ὁ Παῦλος γράφει στόν Φιλίμονα καί, ὅπως τό συνηθίζει, στό τέλος τῆς ἐπιστολῆς του γράφει τά χαιρετίσματα ἀπό τούς ἀνθρώπους πού βρίσκονται μαζί του. «*Ἀσπάζεται σε... Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου*» (Φιλίμ. 23).

Μεγάλη τιμή γιά τόν Δημᾶ

νά βρίσκεται κοντά στον μεγάλο Απόστολο και νά τον υπηρετεί στο μοναδικό έργο του, ένας μικρός απόστολος κι αυτός, μαζί με τον Λουκά. Μοιράζεται τις ταλαιπωρίες του φυλακισμένου Αποστόλου, γιατί, αφού πίστεψε κι ό ίδιος στον Χριστό, είναι πρόθυμος νά κουραστεί, νά στερηθεί, νά κινδυνεύσει για τό Ευαγγέλιο του Χριστού. Κοντά στον Παύλο παίρνει δύναμη και καθοδηγείται σέ μία πορεία μαρτυρίου και θριάμβου.

Δεύτερη αναφορά γίνεται στην Προς Κολασσαείς επιστολή. Και πάλι στό τέλος, εκεί πού γράφει τά χαιρετίσματα από τούς συνεργάτες του, ό Παύλος γράφει, «*Ασπάζεται υμάς Λουκάς ό ιατρός ό αγαπητός και Δημᾶς*» (Κολ. δ', 14). Σάν νά κάνει κάποια διάκριση ό Παύλος ανάμεσα στους δύο συνεργάτες του; Σάν νά φαίνεται λίγο ψυχρή ή αναφορά του στον Δημά και μάλιστα σέ σχέση με τήν αναφορά στον Λουκά; Όπωςδήποτε, όμως, ό Δημᾶς είναι ακόμα μέ τον φυλακισμένο Απόστολο

και μοιράζεται τις ταλαιπωρίες του.

Πέρασε κάποιο διάστημα από τότε πού έγραψε τήν επιστολή του στους Κολασσαείς ό Άπ. Παύλος και τά πράγματα έχουν δυσκολέψει. Βρίσκεται για δεύτερη φορά φυλακισμένος στή Ρώμη και γνωρίζει ότι ό θάνατος τον περιμένει σύντομα. Γράφει, λοιπόν, στον αγαπημένο του μαθητή, τον Τιμόθεο, νά έλθει σύντομα κοντά του. Ένα ήρεμο παράπονο γεμάτο πόνο συνοδεύει τήν παράκλησή του: «*Σπούδασον έλθειν προς μέ ταχαίως· Δημᾶς γάρ μέ έγκατέλειπεν αγαπήσας τον νυν αιώνα, και έπορεύθη εις Θεσσαλονίκην... Λουκάς έστί μόνος μετ' εμοῦ*» (Β' Τιμ. δ', 9 - 11).

Στις κρίσιμες ώρες πού περνᾶ ό Παύλος και χρειάζεται κάποιους ανθρώπους κοντά του, μόνο ό Λουκάς είναι εκεί. Ό Δημᾶς έφυγε, τον εγκατέλειψε, γιατί «*αγάπησε τον νυν αιώνα*». Στην καρδιά του Δημᾶ νίκησε κάτι άλλο και όχι ή αγάπη για τον Απόστολο, μέ τον όποιο συ-

νεργαζόταν, και ουσιαστικά ή αγάπη για τον ίδιο τον Χριστό παραμερίστηκε από κάποια άλλη αγάπη.

Αγάπησε αυτή τή μάταιη ζωή και πήγε στή Θεσσαλονίκη για νά τή ζήσει. Είχε ίσως δικούς του εκεί; Πάντως ήταν τότε ένα κοσμοπολίτικο κέντρο ή Θεσσαλονίκη και ό Δημᾶς μπορούσε νά ζήσει μέ ασφάλεια, μακριά από τούς κινδύνους πού έκρυβε ή ζωή στή Ρώμη, κάτω από τήν έξουσία του φοβερού Νέρωνα. Μπορούσε πιά νά ζήσει με τις άνεσεις του, αντί κοντά στον φυλακισμένο Απόστολο. Μπορούσε νά διασκεδάσει και νά «χαρεί» τή ζωή του.

Τί μεσολάβησε άραγε, ώστε αυτός ό άνθρωπος πού έτυχε τέτοια τιμή, νά είναι συνεργάτης εκλεκτός του Αποστόλου των έθνων, νά αναφέρεται σ' αυτόν τελικά μέ πόνο ως αρνητής; Γιατί δέν μπόρεσε νά μείνει σάν τον Λουκά πού αξιώθηκε, μετά τις ταλαιπωρίες του κοντά στον Παύλο, νά καταγράψει στις «Πράξεις των Αποστόλων» τά έργα και τή διδα-

σκαλία του Παύλου ως αυτόπτης, αλλά και τό «Κατά Λουκᾶν Ευαγγέλιο»; Γιατί είχε τόσο άδοξο τέλος ή ιστορία του Δημᾶ και δέν κατάφερε νά βαδίσει μέχρι τέλους τή θριαμβευτική πορεία πού είχε αρχίσει; Ποιά πάλι μεσολάβησε στην ψυχή του, ποιό πειρασμό και πόλεμος του διαβόλου τον νίκησαν;

Γιατί τόσοι και τόσοι άνθρωποι ακολουθοῦν αυτή τήν πορεία και γίνονται «Δημάδες», πού αρχίζουν μία ωραία πορεία κοντά στον Χριστό, γεμάτοι ζήλο και πόθο, και άργότερα βρίσκονται κάπου στον κόσμο τής άνεσης, τής άδιαφορίας και τής ευμάρειας; Τί μεσολαβεί, ώστε νά ψυχραίνεται ή αγάπη μας, νά αφήνουμε τήν «πρώτη αγάπη» για τον Χριστό και νά καταλήγουμε χλιαροί, μόνο στην ταυτότητα Χριστιανοί, χωρίς τό πνεύμα τής αυταπάρνησης, τον ζήλο τής όμολογίας, τή φλόγα τής ίεραποστολής;

Ό κόσμος, όπως ή Κ.Δ. χρησιμοποιεί τή λέξη, έννοώντας τον μακριά του Θεού κόσμο, τον κόσμο τής άμαρ-

Ἡ μετάφραση τῆς Θείας Λειτουργίας

Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

Ἡ αἰώνιος ζωή

Ἦστερα ἀπό ὅσα ἀναφέραμε στό προηγούμενο τεῦχος περί αἰωνιότητας, κτιστοῦ, ἀκτίστου καί θάνατου, μποροῦμε τώρα νά ἀναφερθοῦμε μέ περισσότερη λεπτομέρεια στό τί ακριβῶς εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή.

Ἡ αἰώνια ζωή δέν εἶναι μία ἀφηρημένη κατάσταση, πού ἀναφέρεται ἔξω ἀπό τόν χρόνο τῆς παρουσίας ζωῆς ἢ στόν μέλλοντα χρόνο, ἀλλά ἡ ἐν Χριστῷ ζωή. Ὁ Χριστός μᾶς διευκρινίζει μέ ἀπόλυτη σαφήνεια ὅτι «αὕτη δέ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν καί ὃν ἀπέστειλες Ἰησοῦν Χριστόν»¹. Σέ ἄλλο σημείο, θά τονίσει ὅτι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ὑμῶν ἐστίν»², καί προχωρώντας περισσότερο, θά μᾶς ἀποκαλύψει ὅτι «ὁ τρώγων μου τήν σάρκα

καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον»³. Συνεπῶς, ἡ αἰώνιος ζωή εἶναι ἡ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ (ἐμπειρική) γνώση τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἔνωσης-κοινωνία μέ τόν Χριστό.

Μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα περιχωρήθηκε ἀπό τήν αἰωνιότητα (τό χρονικό μπῆκε μέσα στό ἄχρονο, τό αἰώνιο) καί ἡ γῆ ἔγινε Παράδεισος. Γιά παράδειγμα, ἡ γαστέρα τῆς Θεοτόκου πού δέχθηκε τόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ μέσα της λέγεται καί εἶναι Παράδεισος: «Παράδεισος καί γάρ ἡ ἐκείνης γαστήρ, ἐδείχθη νοπτός, ἐν ᾧ τό θεῖον φυτόν...», ψάλλουμε στό Προεόρτιο Ἀπολυτίκιο τῶν Χριστουγέννων.

Συνεπῶς, μέσα στήν Ἐκκλησία, πού εἶναι τό εὐλογημένο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ,

τίας, δέν παύει ποτέ νά προσπαθεῖ νά δελεάσει τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ. Οἱ πειρασμοί εἶναι ἀσταμάτητοι καί ἡ σκέψη γιά «μικροῦποχωρήσεις» μᾶς πολιορκεῖ. Τί πειράζει ἂν ὑποκύψουμε, γιά νά μὴν προκαλοῦμε; Μήπως εἶναι ὀρθότερο νά συμβιβαστοῦμε μέ τό πνεῦμα καί τίς συνήθειες τοῦ κόσμου; Γιατί νά στερούμαστε τίς ἀπολαύσεις καί τίς ἀνέσεις τοῦ ὁ κόσμος χαρίζει;

Ἀλλά καί οἱ δικές μας ἀπολέμπτες ἀδυναμίες, οἱ συνήθειες πού ὀδηγοῦν μακριά ἀπό τόν Χριστό, τά πάθη πού παραμένουν στήν ψυχή καί τῆς στεροῦν τή Χάρη τοῦ Θεοῦ καί τή χαρά τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Μία ζωή χλιαρή, χωρίς θερμή προσευχή καί ἐσωτερικά βιώματα τῆς ζωντανῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό, ὀδηγοῦν σέ σταδιακή ψυχρότητα τήν ψυχή.

Σπάνια ἕνας Χριστιανός, πού ἔζησε ἔστω γιά λίγο συνειδητά κοντά στόν Χριστό, ἀποφασίζει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό αὐτό τόν δρόμο καί νά αὐτομολήσει στό ἀντίθετο στρατόπεδο. Ἡ

ἀπομάκρυνση γίνεται σταδιακά, ἀνεπαίσθητα, μέ μικρά βήματα. Κάποια στιγμὴ διαπιστώνει ὁ ἄνθρωπος ὅτι βρίσκεται πολύ μακριά ἀπό ἐκεῖ πού ἦταν κάποτε, ἀλλά ἡ ἀπόσταση τοῦ φαίνεται τρομακτική γιά νά γυρίσει πίσω. Χρειάζεται πιά ἡ μετάνοια καί ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ Ἀσώτου γιά τήν ἐπιστροφή.

Ὁ Θεός πάντα περιμένει μέ ἀνοικτή τήν ἀγκαλιά. Ἡ δική μας ἐπιστροφή δέν εἶναι σίγουρη. Γι' αὐτό ἄς μὴν ἐπιτρέπουμε τίς μικρές ὑποχωρήσεις, γιατί ἡ μία θά φέρνει τήν ἄλλη. Ἄς θερμαίνουμε τήν ἀγάπη γιά τόν Χριστό, γιά νά νικᾶ τήν ἀγάπη τοῦ κόσμου. Κι ὅταν νικηθοῦμε ἀπό τόν πειρασμό, γρήγορη νά εἶναι ἡ ἐπιστροφή, πρὶν ψυχρανθεῖ ἡ πίστις κι ἡ ἀγάπη.

Γιά στενή πύλη καί τεθλιμμένη ὁδὸ μίλησε ὁ Κύριος. Οἱ πλατιοὶ δρόμοι τοῦ κόσμου, σάν αὐτούς πού προτίμησε ὁ Δημᾶς, δέν ὀδηγοῦν παρά στήν ἀπώλεια. Κρίμα ὁ κάθε «Δημᾶς» πού, μετά ἀπό τόν ἀγώνα, χάνει τήν ἀμοιβή καί τή δόξα τοῦ Οὐρανοῦ...

1. Ἰωάν. ιζ', 3.
2. Λουκ. ιζ', 21.
3. Ἰωάν. στ', 54.

βιώνουμε τήν αιώνιο ζωή, τήν μετοχή μας στήν ζωή του Θεοῦ, ὅπου ἐκεῖ ὑπερβαίνουμε (δέν καταρροῦμε) τήν κτιστότητα καί φθαρτότητα μας καί πραγματώνουμε αὐτό πού στήν οὐσία εἴμαστε, δηλαδή τήν θέωσή μας.

Ἔτσι, κατά τό Μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, ἡ ἀνθρώπινη φύση, μετέχουσα στήν ἄκτιστο ἐνέργεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀνακαινίζεται, ἀναγεννᾶται, φωτίζεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καί ὁ ὅλος ἀνθρώπος θεώνεται. Ὁ Ἅγιος Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, σ' ἓνα πολύ θαυμάσιο κείμενό του, λέγει ὅτι, «βαπτιζόμενοι, φωτιζόμεθα· φωτιζόμενοι, υἱοθετούμεθα· υἱοθετούμενοι, τελειούμεθα· τελειούμενοι, ἀπαθανατιζόμεθα».

Στήν Θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ἀρχίζει μέ τήν φράση «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου*

Πνεύματος...», ἀποκαλύπτεται ἐνώπιόν μας καί ζοῦμε τήν δόξα τοῦ φωτός τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Μέσα σ' αὐτήν μεταλαμβάνουμε τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, «*εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον*». Παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ὅτι, διὰ τῆς Θείας Κοινωνίας «*ἅπαντα τὰ μέλη (τοῦ πιστοῦ) γίνονται φωτοφόρα*». Ὅταν ὁ πιστός μετέχει συνειδητά καί μέ προϋποθέσεις (μετάνοια, καθαρότητα, κατάνυξη) στήν κοινωνία μέ τόν Θεό, φωτίζεται καί δοξάζεται μέσα στήν αἰώνια Χάρη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο, ἀναγνωρίζοντας αὐτή τήν πραγματικότητα πού ζοῦμε μέσα στήν Θεία Λειτουργία, ἀμέσως μετά τήν ὄντολογική ἔνωσή μας μέ τόν Χριστό, στήν Θεία Κοινωνία, ὁμολογοῦμε πανηγυρικά: «*Εἶδο-*

μεν τό Φῶς τό ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον, εὕρομεν πίστιν ἀληθῆ...». Ἐξάλλου, ὁ Μέγας Βασίλειος, στήν τελευταία εὐχή τῆς Θείας του Λειτουργίας, διακηρύττει ὅτι ὅσοι πραγματικά ἐνωθήκαμε μέ τόν Χριστό «*ἐνεπλήσθημεν (ἐγεμίσαμεν) τῆς ἀτελευτήτου (αιωνίου) ζωῆς*».

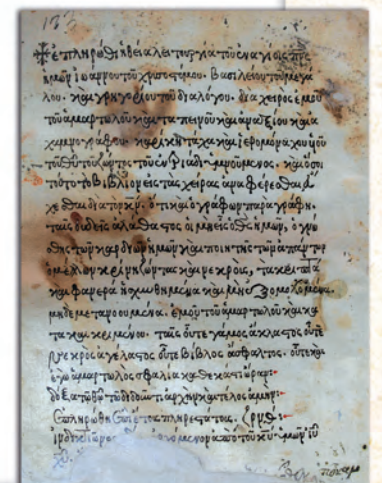
Ἀκόμα, διὰ τῆς προσευχῆς ὁ πιστός ἀνοίγεται πρὸς τόν Θεό καί ἔρχεται σέ κοινωνία μέ τήν ἄκτιστη (αἰώνια) Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ, νά σημειώσουμε ὅτι ἡ προσευχή δέν εἶναι τά λόγια. Τά λόγια εἶναι τό ἐργαλεῖο, τό μέσο γιά νά στραφεῖ ὁ νοῦς, κατά κύριο λόγο, πρὸς τόν Θεό καί νά πιάσει ἐπαφή μέ Αὐτόν. Θά ἔλεγα ὅτι ἡ ἀνάγνωσι τῶν λόγων τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ἔκφρασι τῆς θέλησις, τῆς ἐπιθυμίας καί τοῦ πόθου νά ἐνωθοῦμε μέ τόν Θεό καί νά ζήσουμε τήν αἰωνιότητα. Γι' αὐτό, ἐκεῖνος πού πραγματικά προσεύχεται βιώνει μέσα του τά ἀποτελέσματα τῆς αἰωνιότητος πού εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ χαρά, ἡ ἡσυχία ἀπό τοὺς λογισμούς καί ἡ θεία μακαριότητα. Μεταμορφώνεται μέσα στό φῶς τῆς Χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καί ἡ Μαθητὲς στό ὄρος Θαβώρ.

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος λέγει ὅτι, ἂν ὁ ἀνθρώπος δέν βιώσει ἀπὸ τὴν ζωή αὐτή τό ἄκτιστο φῶς τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, νά μὴ περιμένει νά τό δεῖ στήν ἄλλη ζωή. Μέ αὐτό θέλει νά πει ὅτι, τό φῶς τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι κάτι τό ἐσχατολογικό, πού θά ζήσει κανεὶς στήν ἄλλη ζωή, ἀλλὰ ἡ βίωσή του ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωή. Γι' αὐτό, ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι, θά μᾶς κρίνει σέ ὅποια κατάστασι πνευματική μᾶς βρεῖ.

Συμπερασματικῶς, θά λέγαμε ὅτι ὅλα ὅσα κάνουμε μέσα στά πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς-πνευματικῆς ζωῆς, θά πρέπει νά ἀποβλέπουν στήν κάθαρσή μας καί στήν ἔνωσή μας μέ τὴν αἰώνια Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων

Ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων συνδέεται ἄμεσα μέ τό θέμα τῆς βίωσις τῆς αἰωνιότητος. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο εἶναι βέβαιο εἶναι, εἴτε τό πιστεύουμε εἴτε ὄχι, ὅτι ἡ κρίσις θά

γίνει οποσδήποτε. Όπως ή πρώτη παρουσία του Χριστού έγινε και είναι μία πραγματικότητα, ανεξάρτητα από την αποδοχή της εκ μέρους των ανθρώπων, έτσι πιστεύουμε ότι και πάλιν θά έλθει μέσα στην δόξα Του, κατά την δευτέρα Του παρουσία, «κρίναι ζώντας και νεκρούς».

Στους ανθρώπους δεν είναι γνωστή ούτε ή ημέρα, ούτε και ή ώρα της κρίσεως. Έξάλλου, δεν είναι δική μας υπόθεση αυτή. Δική μας υπόθεση είναι τό πώς ή σέ ποιά κατάσταση θά βρισκόμαστε εκείνη την ώρα της κρίσεως.

Κρίση θά είναι ή καθόλου (γενική) στάση μας απέναντι στον Χριστό. Έάν δηλαδή τά έργα μας, τά λόγια, οί σκέψεις και γενικά ή όλη ζωή μας (βιολογική και πνευματική) μās όδηγοϋσε στην

κάθαρση από τά πάθη, τον φωτισμό του νοϋ και την ένωση (θέωση) με τον Θεό εν τῷ προσώπῳ του Θεανθρώπου Ίησού.

Με την κρίση συνδέεται ό Παράδεισος και ή Κόλαση. Κατ' αρχάς, θά ήθελα νά πῶ ότι αυτά δεν υπάρχουν έξ απόψεως του Θεοϋ, αλλά του ανθρώπου. Δηλαδή, ό Θεός, όπως έξηγοϋν οί Πατέρες, θά αγαπά τό ίδιο και τους κολασμένους και τους δικαίους («ό Θεός αγάπη έστιν»⁴). Όμως, οί δίκαιοι, ως κεκαθαμένοι, φωτισμένοι και θεωμένοι, θά βιώνουν τό φῶς της Χάριτος του Θεοϋ υπό την φωτιστική-θεωτική Του ιδιότητα, ενώ οί άμαρτωλοί, λόγω της ψυχικής τους κατάστασης, τό ίδιο φῶς, θά τό βιώνουν υπό την καυστική του ιδιότητα. Αυτό φαίνεται στην Θεία Κοινωνία, ή όποία για τους προ-

ετοιμασμένους γίνεται ζωή και σωτηρία, για δέ τους άπροετοιμαστούς και μή κεκαθαμένους γίνεται κατάκριση και κατάκριμα και άπώλεια.

Ή ανάσταση των νεκρῶν

Όταν μιλάμε για ανάσταση των νεκρῶν, έννοοϋμε την ανάσταση των σωμάτων, καθότι με την Χάρη του Θεοϋ ή ψυχή παραμένει άθάνατη. Θάνατος είναι ό χωρισμός της ψυχής από τό σῶμα και ανάσταση είναι ή επανένωσή του με την ψυχή. Έτσι, λοιπόν, κατά την ανάσταση θά έχουμε ζωοποίηση των σωμάτων. Ή ανάσταση θά είναι γενική, δηλαδή όλων γενικά των ανθρώπων, ανεξάρτητα από την πνευματική τους κατάσταση, τόσο των δικαίων όσο και των άμαρτωλῶν.

Με την ανάσταση έχουμε την αποκατάσταση της ανθρώπινης φύσεως, όχι όμως και αποκατάσταση της ανθρώπινης θελήσεως. Αυτό σημαίνει ότι όλοι θά αναστηθοϋν, όμως ανάλογα με την προαίρεση-θέληση του καθενός, πῶς δηλαδή θέλησε έλεύθερα νά τοποθετηθεί έναντι του Θεανθρώπου (ως τρόπος ζωής), θά αναστηθεί ή «εις

ζωήν αιώνιον» ή «εις κόλασιν αιώνιον». Ό Παράδεισος και ή Κόλαση δεν είναι τόπος, αλλά ή έσωτερική κατάσταση του ανθρώπου. Ό Απόστολος Παύλος λέγει ότι, «οϋ γάρ έστιν ή βασιλεία του Θεοϋ βρωσις και πόσις, αλλά δικαιοσύνη και ειρήνη και χαρά εν Πνεύματι Αγίῳ»⁵.

Ή Ανάσταση του Χριστοϋ και ή βίωσή της μέσα από την μυστηριακή ζωή της Έκκλησίας μας, είναι τό προοίμιο της δικής μας ανάστασης. Γι' αυτό, και όμολογοϋμε στό Σύμβολο της Πίστεώς μας: «Προσδοκῶ ανάστασιν νεκρῶν. Και ζωήν του μέλλοντος αιώνος». Τό θέμα δεν είναι άν θά αναστηθοϋμε ή πότε θά αναστηθοϋμε, αλλά όταν θά αναστηθοϋμε, ήδη νά έχουμε αναστηθεί πνευματικῶ, ώστε ή ανάστασή μας νά είναι «εις ζωήν αιώνιον».

Τώρα βιώνουμε, μέσα στην Έκκλησία, τον θάνατο ως κοίμηση, διότι έχουμε την βεβαιότητα της αναστάσεως εν Χριστῷ Ίησοϋ. Γι' αυτό, και ή λύπη μας για τον θάνατο προσώπων μας αγαπημένων, ή κα-

4. Α' Ιωάν. 8', 8.

5. Ρωμ. ιδ', 17.

λύτερα ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, εἶναι σύμμετρον (θεοπρεπές) καί ὄχι ἀνθρώπινη (κοσμική)⁶.

Ἡ δευτέρα παρουσία καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ

Ἐπάρχουν δύο παρουσίες τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεο-ἀνθρώπου. Ἡ πρώτη, εἶναι ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ Λόγου κατὰ τὴν ὁποία ἦλθε στὸν κόσμον, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπον καί ἡ δεύτερη, γιὰ νὰ τὸν κρίνει καί ἀποκαταστήσει.

Ὅπως ἀμφισβήτησαν καί ἀμφισβητοῦν τὴν πρώτην παρουσίαν Του, ἔτσι θὰ συμβαίνει καί μετὰ τὴν δευτέρα. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως, ὅπως συνέβη ἡ πρώτη θὰ συμβεῖ καί ἡ δευτέρα. Στὴν πρώτη, ἦλθε ὡς ταπεινὸς δούλος, γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τὸν ἄνθρωπον καί νὰ τὸν ἐξυ-

ψώσει, ἐάν βέβαια τό ἤθελε καί ὁ ἴδιος. Στὴν δευτέρα ὅμως παρουσία, θὰ ἔλθει μετὰ δόξης πολλῆς καί μετὰ ἀγγελικῶν δυνάμεων, γιὰ νὰ κρίνει ζῶντας καί νεκρούς. Οἱ Ἅγιοι, ὅσοι μετέχουν στὴν αἰώνια δόξα-Χάρις Του, θὰ τὸν δοῦν ὡς σωτῆρα καί λυτρωτή, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ τὸν δοῦν ὡς κριτὴ καί μάλιστα σκληρό, ὅπως ἀκριβῶς βίωναν τὸν ἑαυτό τους καί τὰ πάθη τους.

Αὐτό πού ἔχει γιὰ μᾶς μεγάλη σημασία, δὲν εἶναι τόσο ἂν καί τότε θὰ γίνῃ ἡ Δευτέρα Παρουσία, γιατί εἴμαστε σίγουροι, τὴν προσδοκοῦμε, ἀλλὰ τό ὅτι αὐτή συνδέεται ἄμεσα μετὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι, θὰ ἤθελα νὰ κλείσω τό θέμα μου αὐτό μετὰ δύο λόγια γιὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἁγία Γραφή μιλά γιὰ τρεῖς ἐκφάνσεις καί βιώσεις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τῆς ἔνωσης τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεό.

Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχεται, ἄλλοτε ὅτι εἶναι μέσα μας καί ἄλλοτε ὅτι θὰ ἔλθει. Δὲν πρόκειται περὶ τριῶν διαφορετικῶν Βασιλειῶν ἢ καταστάσεων, ἀλλὰ περὶ τριῶν διαφορετικῶν βιώσεων τῆς μίας Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ βίωση τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Χριστό καί παραδόθηκε σέ μᾶς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καί τοὺς Ἁγίους. Λέμε ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος καθαρίζεται μέσα ἀπὸ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καί τὴν ἄσκηση. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος δίνει τό δικαίωμα στὸν Θεό νὰ ἐνεργήσει μέσα του. Εἶναι μέσα μας, ὅταν ἀφοῦ καθαρισθοῦμε, μέσα ἀπὸ τὴν μυστηριακὴ καί πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνωθοῦμε μετὰ τό ἄκτιστο φῶς τῆς θεότητος. Θὰ ἔλθει, στὴν πληρότητα καί τελειότητά της μετὰ τὴν δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου. Τώρα οἱ πιστοί,

μέσα στὴν Ἐκκλησία, τὴν ζοῦν ὡς ἀρραβῶνα, τότε θὰ τὴν ζοῦν στὴν ὁλότητά της, θεωρώντας τὸν Θεό «καθὼς ἐστίν».

Οἰκονομίας καί τῆς Ἐκκλησίας ἀποσκοπεῖ στό νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπον στὴν βίωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, αὐτό πού ζοῦμε ὡς μία πραγματικότητα μέσα στὴν Θεία Λειτουργία, καί νὰ τὸν ἐπιναφέρει στὸν Παράδεισον.

Ὅποιος ζεῖ τὴν πραγματικότητα αὐτή, τό καταλαβαίνει καί τό χαίρεται, οἱ ἄλλοι στέκονται ἐναντι τῆς αἰωνίου ζωῆς μετὰ φόβον, ἀπορία, σύγχυση καί ταραχή. Τὰ ζοῦν ὅλα αὐτά, διότι μέσα τους ἔχουν μείνει στὴν φθορότητα καί τὸν θάνατον.

(Συνεχίζεται)

6. Βλ. Α' Θεσ. δ', 13 - 14.

Ἡ Γερόντισσα Ἀκυλίνα (1921 - 2006)

Ἀναστασίας Ὀπλου
Θεολόγου

Σέ καιρούς πνευματικῆς ξηρασίας ὁ Πανάγαθος Θεός ἀναδεικνύει Ἁγίους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ὁδοδείκτες τῶν ἀγωνιζομένων Χριστιανῶν, ὑποδεικνύοντάς τους τό καθ' ὅλα ὀρθόδοξο ἦθος, ἀφυπνίζοντάς τους πνευματικά. Μία τέτοια ὀσιακή μορφή τῶν ἡμερῶν μας, ὑπῆρξε καί ἡ Γερόντισσα Ἀκυλίνα. Ἡ Γερόντισσα ἦταν κτιτόρισσα καί πρώτη Καθηγουμένη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος στή Σίφα τῆς Δράμας. Ὑπῆρξε τέτοιο πνευματικό ἀνάστημα, ὥστε ὁ Γέροντας Παῖσιος τή χαρακτήρισε «γέροντα καί γερόντισσα».

Ἡ Γερόντισσα Ἀκυλίνα Παρμαξίδου, κατά κόσμον Ἑρασμία Παρμαξίδου, γεννήθηκε στή Θύρα τῆς Σμύρνης στίς 23

Ἀπριλίου 1921. Μετά τόν ἐθνικό ξεριζωμό τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, ἡ οἰκογένειά της, κατά τήν ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν, ἔρχεται στόν Πειραιά, ὅταν ἡ Γερόντισσα ἦταν σέ ἡλικία μόλις ἑνός ἔτους (Σεπτέμβριος 1922). Τήν παιδική της ἡλικία τήν πέρασε στή Δράμα. Ἀκολούθως, σέ ἡλικία μόλις 13 χρόνων, ἀποφάσισε νά ἀφιερῶθαι στόν Χριστό. Ζοῦσε ὡς ἀφιερῶμένη ἐν τῷ κόσμῳ (δέν ἦταν ἀρχικῶς μοναχή).

Μέχρι τήν περίοδο κατατάξεώς της στήν ἰσαγγελο μοναχική πολιτεία, προσέφερε πλούσιο κοινωνικό ἔργο. Ἐπί παραδείγματι, κατά τή γερμανική κατοχή ὑπηρετεῖ στά συσσίτια τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καί, μέ κίνδυνο μάλιστα τῆς ζωῆς της, με-

τέφερε τροφίμα στόν, ὑπό τῶν Γερμανῶν κρατούμενο στό στρατόπεδο «Παύλου Μελά», μακαριστό Μητροπολίτη Τρίκκης καί Σταγῶν κυρό Διονύσιο.

Ἀργότερα, ἀφοῦ ἀποφάσισε μαζί μέ μία ομάδα φιλόθεων νεανίδων πού εἶχε ὑπό τήν καθοδήγησή της (μέ τίς ὁποῖες ἀποτελοῦσαν Χριστιανική Ἀδελφότητα ἤδη ἀπό εἰκοσαετίας καί ἦταν ἐγκατεστημένες σέ ἰδιόκτητο οἴκημα στή Δράμα) νά ἀσπαστεῖ τή μοναχική πολιτεία, στίς 10 Μαρτίου 1970 ἐγκαταβιώνει στό μικρό καί ἐγκαταλειμμένο ἡσυχαστήριο τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ στή Σίφα τῆς Δράμας, τό ὁποῖο ἴδρυσε καί στό ὁποῖο ἔζησε τά τελευταία 30 χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ Ἅγιος Γεώργιος Καρσιλίδης († 1959). Μετά ἀπό ὑπεράνθρωπες καί ἀνιδιοτελεῖς προσπάθειες, τό ὑπάρχον ναῦδριο ἀνακαινίζεται καί ἡ ὅλη περιοχή καθίσταται κατοικήσιμος. Μέ πρωτεργάτη τή Γερόντισσα Ἀκυλίνα ἀνεγείρεται νέο Καθολικό, κελλιά, ἐργαστήρια, καθῶς καί λοιποὶ ἄλλοι, βοηθητικοί γιά τή Μονή, χώροι.

Ἡ Γερόντισσα ὑπῆρξε νηπιτική, σιωπηλή καί προσευχόμενη,

στηρίζοντας καί παρηγορώντας τήν Ἀδελφότητα καί ὄλους τοὺς προσκυνητές τῆς Ἱερᾶς Μονῆς. Οἱ προσκυνητές ἔβρισκαν στή Μονή μία πραγματική πνευματική ὄαση. Κατά τό τεσσαρακονθήμερο ἀπό τήν κοίμησή της μνημόσυνο, ὁ Μητροπολίτης Ἐάνθης κ. Παντελεῖμων εἶπε χαρακτηριστικά: «Θά ἔλεγα ὅτι ὁ λόγος, "Γυναίκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; Τιμωτέρα δέ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἢ τοιαύτη" (Πρμ. λα', 10) ἰσχύει ὄντως γιά τήν ἀείμνηστη Γερόντισσα Ἀκυλίνα, τήν ὁποία διέκρινε ὄντως αὐτό τό γενναῖο φρόνημα». Στόν ἐπικήδειο λόγο πού ἐξεφώνησε μία ἀδελφή τῆς Μονῆς ὡς ἐκπρόσωπος τῶν ὑπολοίπων, ὑπογραμμίζει γιά τή Γερόντισσα τά ἐξῆς: «Στόν ὠκεανό τῆς ἀγάπης της μποροῦσε νά ζήσει καθένας καί ν' ἀγιάσει, ἂν ἤθελε. Δέν ἀποστρεφόταν κανένα. Ὅλους τοὺς χωροῦσε ἡ πλατιά της καρδιά. Πραεῖα καί ταπεινή, συγκρατοῦσε τή φλογερή της προσωπικότητα καί τίς ἀναρίθμητες ἰκανότητές της, στήν καθημερινή διακονία τοῦ πεφλημένου της Ἰησοῦ καί τῆς εἰκόνας Του. Σέ ἀγκάλιαζε μέ τή ματιά της, σέ ὁδηγοῦσε δίχως νά

τό καταλαβαίνεις, σέ διόρθωνε χωρίς νά σέ πληγώσει, σέ ανόρθωνε, σέ στηρίζε, σοῦ ἔδιδε ἀξία καί ἄς ἦσουν καί ἡ τελευταία δόκιμη. Ταπεινή, ἀπλή, εὐγενική, μέ σθένος πανίσχυρο, μέ ἀκατάβλητη ἐνεργητικότητα, μέ πίστη φλογερή, μέ δυνατό καί φωτισμένο νοῦ, φυλακισμένο σέ φιλάσθενο σῶμα, περνοῦσε τίς πολλές της ἀσθένειες μέ ἀπέραντη ὑπομονή, ἀγόγγυστα καί μέ δοξολογία. Ἡ ἐλεήμων καρδιά της καί ἡ ἀπεριγραπτή καλοσύνη της στηρίξαν, βοήθησαν, δίδαξαν, διακόνησαν τόν πλησίον, χωρίς νά τό ἀντιληφθοῦν οἱ πολλοί».

Τούς φοιτητές Θεολογίας τούς συμβούλευε νά ἀγωνίζονται νά βιώσουν τήν ἀληθινή Θεολογία «Ἡ Θεολογία», ἔλεγε, «δέν εἶναι μόνο ἀκαδημαϊκή γνώση, ἀλλά πρωτίστως βίωμα».

Κοιμήθηκε στίς 16 Νοεμβρίου 2006, ἀφοῦ προετοίμασε τήν Ἀδελφότητα γιά τήν εἰς Κύριον ἐκδημία της. Προϊσταμένου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ. Παύλου καί συμπροσευχομένων αὐτοῦ δεκάδων κληρικῶν, ἑκατοντάδων μοναζουσῶν διαφόρων γυναικείων Ἱερῶν Μονῶν καί πλῆθος φι-

λοχριστοῦ λαοῦ, ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία της ἐψάλη τήν ἐπομένη στό Καθολικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς. Τό δέ σκίνωμά της τάφηκε στόν περίβολο τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς.

Πνευματικές νουθεσίες Γερόντισσας Ἀκυλίνης

- «Μέ τήν ἀγάπη κηρύττουμε Χριστόν καί χωρίς λόγια. Διότι αὐτή ἡ ἀγάπη εἶναι πού ἐνώνει, αὐτή εἶναι ὁ συνδετικός κρίκος. Τό σπῖτι πού ἔχει ἀγάπη θά διατηρηθεῖ, διότι ἔχει γερά θεμέλια. Θεμέλιο εἶναι ὁ Χριστός καί ὁ Χριστός «ἀγάπη ἐστίν»».
- «Ὁ ἀγαπητός ἄνθρωπος εἶναι ὁ ταπεινός. Ἀγαπήστε τίς εὐκαιρίες ταπεινώσεως. Αὐτές βοηθᾶνε τήν ψυχή ν' ἀνεβεῖ ψηλά. Λεπταίνουν καί ἀγνίζουν τήν ψυχή».
- «Ὁ δρόμος τῆς ἀναπαύσεως εἶναι ὁ δρόμος τῆς ταπεινώσεως. Ζωντανό παράδειγμα ταπεινώσεως εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶος εἰμί καί ταπεινός τῆ καρδιά». Τά λόγια της Ἁγ. Γραφῆς εἶναι λόγια ἀγνά, λόγια θεία, λόγια

ταπεινώσεως πού ἀνεβάζουν τόν ἄνθρωπο στόν οὐρανό. Πρῖν φτάσει ὁ ἄνθρωπος στήν αἰωνιότητα, ζεῖ ἀπό αὐτή τή ζωή ἓνα Παράδεισο».

- «Μέσα σ' αὐτή τήν κοινωνία πού ζοῦμε, βγαίνουν Ἅγιοι. Τίποτα δέν ἐμποδίζει τήν ἀγιότητα. Δίνονται τά μέσα γιά τήν ἀγιότητα. Π.χ. γιορτάζει κάποιος καί ἐσύ τοῦ χαρίζεις ἓνα βιβλίο. Ἔτσι, μ' αὐτό τό δῶρο τοῦ προσφέρεις ἀγιότητα. Ἡ ἀγιότης δίνει εὐτυχία».
- «Ἄν δέν ἔχουμε ὑπομονή, δέν μπορούμε νά σηκώσουμε τό βάρος τῆς ἡμέρας, γιατί ἡ κάθε μέρα κάτι ζητάει. Ζητάει τόν κόπο μας, ὅ,τι μπορούμε νά κάνουμε γιά νά πάροουμε βαθμό «λίαν καλῶς» στίς ἐξετάσεις τῆς κάθε μέρας».
- «Στόμα κλειστό, βάθος μέγα. Νά ἔχουμε σιωπή στό βάθος, καθαρότητα καρδιάς».
- «Νά κατορθώσουμε νά κατεβάσουμε τόν Θεό στήν ψυχή μας. Νά κάνουμε σπῖτι τήν ψυχή μας, γιά νά μπεῖ ὁ Θεός καί νά τήν κάνει κατοικία Του. Μόνο διά τῆς μετανοίας καθαρίζει ὁ τόπος πρὸς ὑπο-

δοχὴν τοῦ Χριστοῦ. Λίγη μετάνοια καί βλέπει κανεὶς τήν ἀπέραντη ἀγάπη, συγχωρητικότητα καί συγκαταβατικότητα τοῦ Θεοῦ».

- «Νικητής δέν εἶναι αὐτός πού θά ἐκδικηθεῖ, ἀλλά αὐτός πού θά ὑποχωρήσει. Ἐνας ἄνθρωπος πού δουλεύει στόν ἑαυτό του, ξέρει νά βοηθήσει τόν ἑαυτό του: νά ὑποχωρήσει καί τότε θά εἰρνεύσει ἀμέσως».
- «Μὴν ἀποκάμετε στίς δυσκολίες, στίς τάλαιπωρίες. Ὁ Σταυρός δέν εἶναι πολυθρόνα, εἶναι Γολγοθάς. Γι' αὐτό σέ κάθε σας δυσκολία καταφύ-

Τελειώνοντας, παραθέ-
τουμε τά λόγια ενός καλού
κληρικού τῆς Ἐκκλησίας
μας, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν εὐλο-
γία ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ γνωρί-
σει προσωπικά τὴ Γερόν-
τισσα:

«Ἡ ἀείμνηστη Γερόντισ-
σα δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τά

γετε

στό ἀκουστικό. Μιλήστε στὸν
Θεό. Εἶναι ὁ μόνος πού δὲν θά
σᾶς κλείσει τὸ τηλέφωνο.
Ἀγαπήστε τὴν προσευχή καί
ζητᾶτε ταπεινά - ταπεινά τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ».

- «Ὅταν βλέπουμε τὴ θάλασσα
τῆς ψυχῆς μας σὲ μιὰ δυ-
σκολία πού μᾶς πικραίνει,
τότε νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε
μέ κάτι καλό καί αὐτὸ θά
ἡσυχάσει τά κύματα. Στίς
ῶρες τίς πονεμένες, πού θλι-
βόμαστε καί πονᾶμε, πού
λείπει ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ,
νὰ μὴν ἀπελπιζόμαστε, νὰ
μὴν γογγύζουμε. Ἡ ἀπελπισία
ὀδηγεῖ στή στασιμότητα. Ἄς
ἐπικαλεστοῦμε τὸ μέγα ἔλε-
ος τοῦ Θεοῦ: "Κύριε Ἰησοῦ
Χριστέ, ἐλέησόν με, βοήθησόν
με. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέ-
ησόν με" καί ἡ Χάρις τοῦ
Θεοῦ ἀμέσως θά ἐνεργήσει».

δικά μας πτωχὰ λόγια πού
προέρχονται "ἀπὸ ρυπαρῶν χει-
λέων". Οὔτε ἐπιζητεῖ τὸν δικό
μας ἔπαινο. Ὅλα ὅσα λέχθηκαν
γιὰ τὸ πρόσωπο τῆς ἀειμνήστης
Γερωντίσσης Ἀκυλίνης σκοποῦ
ἔχουν νὰ δημιουργήσουν κατα-
νυκτικὴ ἀτμόσφαιρα δοξολο-
γίας καί εὐχαριστίας πρὸς τὸν
Θεὸ καί νὰ κινήσουν τὴν τα-
λαίπωρη ψυχὴ μας πρὸς ἐκζη-
τηση τοῦ ἐλέους Του. Ἡ μίμησις,
τοῦ φιλοθέου ἡθους τῆς ἀει-
μνήστης Γερωντίσσης ἀποτε-
λεῖ τὸ καλύτερο μνημόσυνο γι'
αὐτήν.

Τὴν εὐχή της νὰ ἔχουμε».

Πηγή:

Εἰς Μνημόσυνον Αἰώνιον, Γε-
ρόντισσα Ἀκυλίνα (1921 -
2006), ἐπιμ. Πρωτοπρ. Θεοδώ-
ρου Γρηγορίου, ἔκδ. Χριστια-
νικῆς Νεολαίας Ἁγίου Γεωργίου
Ὀλυμπίων.

ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

«Ἁγία Μαρίνα τζιαί τζιυρά
ποῦ ποτζιοιμίξεις τά μωρά...»

Ἑλένης Ἀναστασίου

Ἐκπαιδευτικοῦ

Ἡ μπτέρα κοιμίζει τὸ μωρό καί
ἡ Κωνσταντίνα κάθεται δί-
πλα καί ξεφυλλίζει ἓνα παραμυ-
θάκι. Κάποια στιγμή ἀφίνει τὸ βι-
βλίο της καί στέκει καί κοιτάζει
χαμογελαστή τὴ σκηνὴ τοῦ να-
νουρίσματος. Μόλις ἀποκοιμή-
θηκε τὸ ἀδελφάκι της καί, καθὼς
ἡ μπτέρα τοῦ ἐφτίαχνε τίς κου-
βερτουῖλες, ἡ Κωνσταντίνα πλη-
σίασε καί ρώτησε χαμπλόφωνα:
- Μαμά, ποιά εἶναι ἡ γιαγιά

Μαρίνα πού εἶπες στό τραγούδι;
- Ὅχι γιαγιά, Κωνσταντίνα
μου..., ἀγία, δηλαδή ἀγία! Ἐλα,
πᾶμε στό σαλόνι νὰ ἀφήσουμε τὸ
μωρό νὰ κοιμηθεῖ καί θά σοῦ πῶ
γιὰ τὴν Ἁγία Μαρίνα.

Τά ματάκια τῆς μικρῆς ἀνοιξαν
διάπλατα. Ἦταν ξεκάθαρο ὅτι
καιγόταν νὰ μάθει. Ἡ μαμά ἀπὸ
τὴν ἄλλη εἶχε ἓνα πλατύ χαμόγελο
στά χεῖλη. Ἀπὸ τὴ μία ἡ ἀφέλεια
τοῦ κοριτσιοῦ πού νόμισε ὅτι τρα-
γουδοῦσε γιὰ τὴ γιαγιά Μαρίνα, κι
ἀπὸ τὴν ἄλλη αὐτὸς ὁ μέγας
πόθος πού ἔδειχνε τὸ παιδί της
νὰ μάθει γιὰ μιὰ ἀγία.

Κάθισε ἡ μαμά στὴν πολυ-
θρόνα καί ἡ Κωνσταντίνα στό με-
γάλο καναπέ στό πλάι. Τά ματά-
κια της τὸ ἴδιο γουρλωμένα πα-
ρακολουθοῦσαν μέ πραγματικὸ
ἐνδιαφέρον τὴ μαμά της πού ἄρ-
χιζε ἀμέσως τὴ διήγηση:

Ἡ Ἁγία Μαρίνα
γεννήθηκε πρὶν

ἀπὸ πάρα

πάρα

πολ-

λά χρόνια σέ ένα χωριό. Ὁ πατέρας της ἦταν ἱερέας τῶν εἰδώλων, ἦταν εἰδωλολάτρης, δέν πίστευε στόν Χριστό, ἀλλά στά εἴδωλα, στά ἀγάλματα. Ἡ Μαρίνα ὁμως ἔγινε χριστιανή κοντά σέ μία γυναίκα πού τή μεγάλωσε ἀπό τά δώδεκά της χρόνια, ὅταν πέθανε ἡ μητέρα της. Ὅταν τό ἔμαθε αὐτό ὁ ἄρχοντας, τήν ἔβαλε φυλακή καί μετά τήν κάλεσε γιά νά τή δικάσει. Τόσο ὁμορφη πού ἦταν ἤθελε νά τήν παντρευτεῖ. Γιά νά γίνει ὁμως αὐτό, ἔπρεπε ἡ Μαρίνα νά ἀρνηθεῖ τόν Χριστό καί νά πιστέψει κι αὐτή στά εἴδωλα. Φυσικά, δέν δέχτηκε καί ἔτσι τήν ἔδειραν πολύ καί τήν ἔκλεισαν ξανά στή φυλακή. Κι ἐκεῖ ἔγινε ἕνα θαῦμα. Κάποια μέρα ἔγινε σεισμός καί ἐμφανίστηκε ἕνας δράκος, ὁ ὁποῖος ἔριχνε φωτιά γύρω ἀπό τήν κοπέλα. Ἐπειδή φοβήθηκε πάρα πολύ, ἄρχισε νά προσεύχεται στόν Θεό καί ὁ δράκος μεταμορφώθηκε σέ σκύλο. Τότε τόν ἄρπαξε ἀπό τίς τρίχες καί τόν χτύπησε μέ ἕνα σφυρί πού βρῆκε στό πάτωμα.

Τά θαύματα συνεχίστηκαν. Ὁ ἄρχοντας τήν κάλεσε πάλι καί προσπάθησε νά τήν πείσει νά ἀλλάξει πίστη. Πάλι δέν δέχτηκε καί τότε διέταξε νά τῆς κά-

νουν χειρότερα βασανιστήρια. Τῆς ἔκαψαν τό σῶμα μέ λαμπάδες καί τῆς ἔβαλαν τό κεφάλι μέσα σέ ἕνα δοχεῖο γεμάτο νερό. Μή στεναχωριέσαι ὁμως, δέν ἔπαθε τίποτα. Ὁ Θεός τήν προστάτευε. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα πολλοί ἀλλόθρησκοι νά γίνουν Χριστιανοί. Μή μπορώντας νά κάνει τίποτα ἄλλο ὁ ἄρχοντας, διέταξε νά τῆς κόψουν τό κεφάλι γιά νά εἶναι σίγουρος ὅτι θά πεθάνει.

Ἡ Κωνσταντίνα ἔσκυψε τό κεφάλι της. Ἦταν φανερό ὅτι στεναχωρήθηκε.

- Αὐτό ὁμως ἦταν σωτηρία γιά τή Μαρίνα. Πέθανε γιά χάρι τοῦ Χριστοῦ καί ἔγινε ἁγία. Μετά τόν θάνατό της, ἡ ψυχή της ἦταν χαρούμενη, γιατί πῆγε κοντά στόν Χριστό πού τόσο πολύ ἀγαποῦσε. Καί τώρα ἐμεῖς τήν παρακαλοῦμε κι ἐκείνη παρακαλεῖ τόν Θεό γιά μᾶς.

Αὐτό ἄρεσε στή μικρή. Χαμογέλασε καί πάλι τό προσωπάκι της. Ἐκείνη τή στιγμή ἀκούστηκε ἕνα ἑλαφρύ κλάμα ἀπό τό δωμάτιο τοῦ μωροῦ. Ἐκανε νά σπικωθεῖ ἡ μαμά, ἀλλά τήν πρόλαβε ἡ Κωνσταντίνα.

- Πάω νά τοῦ πῶ τό τραγούδι τῆς Ἁγίας Μαρίνας. Θά παρακαλέσει αὐτή τόν Θεό, πού εἶναι κοντά Του, νά κοιμηθεῖ ξανά τό ἀδερφάκι μου.

Πρωτοπρεσβύτερος
Εὐέλθων
Χαραλάμπους
(1950 - 2011)

Ἱεροδιακ.
Πολυβίου Λαμπρινίδη
Θεολόγου

Ὁ ἥλιος, λέμε, ὅτι βασιλεύει, ὅταν δύσει, ὅταν ἡ ἡμέρα φτάσει στό τέλος της. Ἐπιμερῶματα τῆς 27ης Ἰουνίου, ἕνας ἄλλος ἥλιος ἔδυσε καί συνάμα βασίλευσε γιά πάντα στήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ καί Πατέρα του.

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Εὐέλθων Χαραλάμπους, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλεμοσύνης, μά πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἄφησε ἀπρόσμενα τήν τελευταία του πνοή στήν Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, στό Βερίνο Αἰγίου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας, ὅπου εἶχε μεταβεῖ μέ τή σύζυγό του.

Ἦταν τό τέλος μίας ζωῆς, σύν-

τομης σχετικά, μά γεμάτης πνευματικούς καρπούς καί ἔργα ἀνθρωπιᾶς, μέσα βεβαίως ἀπό τοὺς πολλοὺς πειρασμούς, τίς θλίψεις καί τίς ἀντιξοότητες τοῦ κόσμου τούτου, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιά ἕνα ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος γεύτηκε τόν πόνο στό ἔσχατό του σημείο, μέσα ἀπό τόν ἐπίσης ἀπρόσμενο χαμό τοῦ υἱοῦ τοῦ Χριστοφόρου, τό 1995.

Τή ζωή του, μπορεῖ νά τήν ξεφυλλίσει κάποιος μέσα ἀπό τό τρίπτυχο, κληρικός - ἐκπαιδευτικός - οἰκογενειάρχης.

Ὡς κληρικός, ἀποτελοῦσε πρότυπο ἱερωμένου, δοσμένου ὀλοκληρωτικά στό λειτούργημά του. Μία βιβλική μορφή, μία πολυ-

νόμο. Παράλληλα, διορίστηκε και προϊστάμενος του εν λόγω Ίερού Ναού. Από τό 1999 και ἔξῃς, ὑπηρετοῦσε ὡς προϊστάμενος τοῦ Ίερού Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Παραλιμνίου. Τή 10η Μαρτί-

πρισματική και πολυδιάστατη προσωπικότητα.

Εἰσῆλθε στίς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου σέ πολύ νεαρή ἡλικία, τήν 1η Ἰουλίου 1973. Χειροτονήθηκε σέ Διάκονο ἀπό τόν μακαριστό, τότε Χωρεπίσκοπο Κωνσταντίας, Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο τόν Α΄, στή γενέτειρά του, τόν Ἅγιο Γεώργιο Σπαθαρικοῦ. Ὡς Διάκονος, ὑπηρετήσε στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Λουκά στήν Ἀμμόχωστο, μέχρι και τήν τουρκική εἰσβολή τό 1974. Διωκόμενος ἀπό τούς Τούρκους, ὅπως και χιλιάδες ἄλλοι συμπατριῶτες μας, βρῆκε καταφύγιο στήν παρακειμένη πόλη τοῦ Παραλιμνίου, ὅπου και ἐγκαταστάθηκε. Στή συνέχεια, διορίστηκε ὡς Διάκονος στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στό Παραλίμνι, και στίς 3 Νοεμβρίου τοῦ 1979 χειροτονήθηκε σέ Πρεσβύτερο, ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο τόν Α΄, ὁ ὁποῖος, στίς 4 Μαΐου τοῦ 1980, τόν χειροθέτησε Πνευματικό και Οἰκο-

ου 2002, χειροθετήθηκε Πρωτοπρεσβύτερος, κατόπιν κανονικῆς ἀδείας, ἀπό τόν μακαριστό Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας και Πάσης Ἀφρικῆς Πέτρο τόν Ζ΄.

Τό ἔργο του ὡς κληρικοῦ, τεράστιο και πολυσχιδές. Δέν ἦταν ὁ ἄνθρωπος τῶν μεγάλων λόγων, ἀλλά τῶν μεγάλων πράξεων. Ξεχώριζε μέσα ἀπό πολλούς κληρικούς. Ἀπόδειξη τούτου, ἡ ἀναμόρφωση τῆς ὅλης πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἐνορίας του. Πολλές οἱ διψασμένες ψυχές πού ἔτρεχαν κοντά του γιά ἐξομολόγηση και πνευματική καθοδήγηση. Χαιρόταν στίς χαρές και στίς ἐπιτυχίες τῶν ἄλλων και λυπόταν στόν πόνο τους. Πάμπολλες ἦταν και οἱ ἐλεημοσύνες πρὸς τούς φτωχούς και τούς πάσχοντες και μαζί μ' αὐτά, ἐπισκέψεις σέ ἀσθενεῖς και γέροντες γιά μία καλή κουβέντα, γιά ἕνα πιάτο φαγητό. Τό «Κέντρο Προσφορᾶς και Ἀγάπης - Ἅγιος Χριστοφόρος», μαζί μέ τόν περικαλλῆ ναό τοῦ Ἁγίου

Νεκταρίου, ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμηση. Μαζί μ' αὐτά βεβαίως, στήν ἐνορία του γίνονταν συχνές ὁμιλίες, μέ ὁμιλητές ἀπό τό ἔξωτερικό και τήν Κύπρο, προσκυνηματικές ἐκδρομές, πλούσια ἐνοριακή δράση και διοργάνωση τῆς πανηγύρεως κάθε χρόνο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τά γνωστά «ΔΗΜΗΤΡΙΑ», μέ πολλές ἐκδηλώσεις και ἀποκορύφωμα βεβαίως τή Θεία Λειτουργία. Παράλληλα, ἡ ἔκδοση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ «ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗ», ἐπί πολλά συναπτά ἔτη, ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά καλύτερα στό εἶδος τοῦ ἐκκλησιαστικά ἐντυπα πνευματικῆς οἰκοδομῆς. Ὑπῆρξε, και δέν εἶναι ὑπερβολή, ἱεραπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ μέ δική του πρωτοβουλία διοργάνωνε ἐράνους, ἀπέστειλε χρηματική βοήθεια σέ διάφορες Μητροπόλεις τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Ἐκεῖ ἔκτισε ἐκκλησίες, κλινικές, σχολεῖα και ἐπισκεπτόταν ἀπό κοντά, μαζί μέ ἄλλους εὐσεβεῖς Χριστιανούς, τά ἱεραποστολικά κέντρα, στήν Κένυα, στή Μπουκόμπα και ἄλλου.

Ὡς ἐκπαιδευτικός, οὐδέποτε ἐπέτρεψε στόν ἑαυτό του τό σχῆμα τοῦ ὡς κληρικοῦ, νά λειτουργήσει εἰς βάρος τῆς ὑπηρεσίας του ὡς καθηγητῆ. Ὁ ἴδιος, ἦταν κάτοχος πτυχίου Παιδαγωγικῶν και Θεολογίας. Ὑπηρετήσε

ἀρχικά στή Δημοτική και στή συνέχεια στή Μέση Ἐκπαίδευση, φτάνοντας μέχρι τόν βαθμό τοῦ Διευθυντῆ. Ἀγάπησε τόν χώρο τῆς Παιδείας και ἀγαπήθηκε ἀπό αὐτόν, ἐπειδή πρόσφερε σ' αὐτόν ἀφειδώλευτα τίς ὑπηρεσίες του. Ἀφυστηρέτησε ὡς Διευθυντής Λυκείου τό 2009. Ὑπῆρξε, παράλληλα, συγγραφέας πολλῶν ἐποικοδομητικῶν βιβλίων. Οἱ συνάδελφοί του τόν θυμοῦνται πάντοτε μέ νοσταλγία. Ἐνέπνεε στόν σχολικό χώρο τόν σεβασμό και τήν ἱερότητα.

Ὡς οἰκογενειάρχης, ὑπῆρξε ἕνας στοργικός πατέρας μέ ἀγάπη και γνήσιο ἐνδιαφέρον γιά τή σύζυγό του, Ἀνδρούλα, ἀλλά και τά παιδιά του Δημήτριο, Μαρία και τόν μακαριστό Χριστοφόρο, ἀλλά συνάμα και ἕνας καλός πεθερός και τρυφερός παππούς.

«Οἱ σύζυγοι πρέπει νά κρατοῦν ἕνα σβηστήρι και νά σβήνουν καθημερινά ὁ ἕνας τά λάθη τοῦ ἄλλου», μοῦ ἀνέφερε συχνά, ὅταν τύγχανε νά τόν συναντήσω και λυπόταν βαθύτατα, ὅταν ἔβλεπε οἰκογένειες μακριά ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Ἀσφαλῶς, ὅσα και ἂν γραφοῦν, δέν θά ἦταν δυνατόν νά ἀποδώσουν πλήρως τήν εἰκόνα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ ἀνδρα. Καταθέτοντας και ἐμεῖς, ὡς ταπεινοί ἐκτιμητές τῆς μνήμης του, τήν

Προσκνηματική
έκδρομή νέων
τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς
Κύπρου στήν
Κωνσταντινούπολη
(14 - 20 Ἰουνίου 2011)

Ἀντώνη Χαραλάμπους
Θεολόγου

Στά πλαίσια τῆς ποιμαν-
τικῆς μέριμνας τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου γιά
τούς νέους καί μέ τήν εὐλογία
τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπι-
σκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσο-
στόμου Β', ὁργανώθηκε ἀπό τό
«Συναπάντημα Νέων» τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς ἑπταήμερη
ἐκδρομή στήν Κωνσταντινού-
πολη. Ὑπεύθυνος γιά τή διορ-
γάνωση τῆς ἐκδρομῆς ἦταν ὁ
Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος
Καρπασίας κ. Χριστοφόρος.
Συμμετείχαν συνολικά 80 ἄτο-
μα, μεταξύ τῶν ὁποίων τέσσε-
ρεις ἱερεῖς, ομάδα φοιτητῶν
τοῦ Πανεπιστημίου Κύπρου,
καθώς καί νέοι καί νέες ἀπό
διάφορες ἐνορίες τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἡ πτήση ἀπό Λάρνακα γιά
Κωνσταντινούπολη ἔγινε μέ
ἐνδιάμεσο σταθμό στήν Ἀθήνα.

Στήν Ἀθήνα, εἶχαμε τήν εὐκαι-
ρία νά συναντηθοῦμε μέ τόν
Μητροπολίτη Μεσογαίας καί
Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαο καί νά
προσκυνήσουμε στό γυναικεῖο
μοναστήρι τῆς Βηθλεέμ στά
Σπάτα, ὅπου μᾶς παρατέθηκε
γεῦμα ἀπό τήν Ἀδελφότητα
τῆς Μονῆς.

Τό προσκύνημά μας στήν
Πόλη οὐσιαστικά ξεκίνησε τήν
Τετάρτη, 15 Ἰουνίου, μέ τήν ἐπί-
σκεψη στό μεγαλύτερο μνη-
μεῖο τοῦ Χριστιανισμοῦ, τήν
Ἁγία Σοφία. Ὁ ναός, κτίσμα τοῦ
αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ (6ος
αἰώνας), δεσπάζει σέ ὀλόκληρη
τήν παλιά πόλη. Μέ τήν πρῶ-
τη ματιά σοῦ προκαλεῖ τόν θαυ-
μασμό, μέ τήν εἴσοδο ὁμως στό
ἐσωτερικό ὁ θαυμασμός γίνεται
θλίψη, ἀφοῦ ὁ περικαλλής
αὐτός ναός τῆς Ὁρθοδοξίας
πλέον ἔχει ἀλλάξει χαρακῆρα

προσωπική μας μαρτυρία, μπο-
ροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἕνα ἀπό τά
χαρίσματα πού τόν διέκρινε, ἴσως
τό μεγαλύτερο, ἦταν τό νά πα-
ρηγορεῖ ἀνθρώπους πενθοῦντες
καί κυρίως γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔτυ-
χε νά χάσουν τά παιδιά τους, εἴτε
ἀπό κάποια ἀσθένεια ἢ ἀτύχημα.
Ὁ ἴδιος, βιώνοντας καί ὠρμά-
ζοντας πνευματικά μέσα ἀπό τόν
θάνατο τοῦ παιδιοῦ του, τόν
πόνο αὐτό μποροῦσε νά τόν κα-
τανοήσει καί νά παρηγορήσει
τούς ἐμπερίστατους αὐτούς ἀν-
θρώπους καλύτερα ἀπό κάθε
ἄλλο. Γι' αὐτό μόλις ἄκουγε τέ-
τοιες περιπτώσεις ἔτρεχε ἀμέσως,
εἴτε γνωρίζοντάς τους εἴτε ὄχι, ἢ
στή νεκρώσιμη ἀκολουθία ἢ στήν
οἰκία τους.

Μή γνωρίζοντας, βεβαίως, τήν
ὥρα τῆς ἐξόδου του, ἐτοίμασε ἀπό
καιρό ἕνα κείμενο πού ἔφερε τόν
τίτλο: «Ἀποχαιρετιστήριος Ἐπι-
στολή». Ἐμεῖς θά παραθέσουμε
ἕνα μικρό ἀπόσπασμα: «*Τά χρό-
νια πού ἐπέτρεψε ὁ Θεός νά
ζήσω στή γῆ ἦταν ἀρκετά, ὥστε νά
πέσω σέ πολλά ἁμαρτήματα.
Ὅσα θυμόμουνα καί ὅσα μπόρε-
σα τά ἔχω ἐξομολογηθεῖ σέ πνευ-
ματικούς πατέρες. Γιά ὅσα λη-
σιμόνησα ἢ δέν μπόρεσα νά ἐξο-
μολογηθῶ, παρακαλῶ τόν Θεό νά
γίνει ἴλεως καί γιά μένα καί νά δεί-
ξει τό ἔλεός του σέ μένα τόν ἁμαρ-
τωλό*».

Σχολιάζοντας τήν ἐπιστολή
αὐτή, μέσα ἀπό τό διαδίκτυο, ὁ
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης
Αἰγιαλείας καί Καλαβρύτων κ.
Ἀμβρόσιος, ἐντός τῶν ὁρίων τῆς
Μητροπόλεως τοῦ ὁποίου ὁ πα-
τήρ Εὐέλθων ἐξεδήμησε, ἀναφέ-
ρει: «*Αὐτό, ἀγαπητοί μου, εἶναι τό
γνήσιο φρόνημα τῆς Ὁρθοδοξίας.
Μᾶς ὑπενθυμίζει τούς λόγους
τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀκούγονται
κατά τή μέρα τῆς Πεντηκοστῆς,
στή δεύτερη γονυκλισία: "Σοί
μόνω ἁμαρτάνομεν, ἀλλά καί Σοί
μόνω λατρεύομεν· οὐκ οἶδαμεν
προσκυνεῖν Θεῶ ἀλλοτρίῳ, οὐδέ
διαπετάζειν πρὸς ἕτερον Θεόν τὰς
ἐαυτῶν, Δέσποτα, χείρας"*».

Ἡ κηδεῖα του ἦταν ἕνα παγκύ-
πριο προσκύνημα, μέ τή συμμε-
τοχή ἑννέα ἀρχιερέων, πάνω ἀπό
ἑκατό ἱερέων καί ἀναριθμητῶν
πιστῶν.

«Καί σύ μέν, εὐλαβέστατε ἱερεῦ
τοῦ Ὑψίστου, τόν δρόμον τελέσας
καί τήν πίστιν τηρήσας, μετα-
βαίνεις νῦν ἀπό τοῦ μόχθου καί
τοῦ καμάτου εἰς τήν ἀνάπαυσιν,
μετατίθεσαι ἀπό τῆς προσκαίρου
ζωῆς εἰς τήν ἀτελευτήτων, ἀπό
τοῦ τρικυμιώδους πελάγους τῆς
ἐπιγείου βιοτῆς εἰς τήν αἰωνιό-
τηταν».

Τοῦ αἰοδύμου Πρωτοπρεσβυ-
τέρου Εὐέλθοντος, εἶν ἄλπιστος
καί ἀγήρωσ ἡ μνήμη!

καί ἔχει μετατραπεί σέ μουσεῖο. Μαζί μέ τήν Ἁγία Σοφία, εἶχαμε τήν εὐκαιρία νά δοῦμε τά ἀπομεινάρια τοῦ Βυζαντινοῦ Ἱπποδρόμου, τή Βασιλική Κινστέρινα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καθὼς καί τό Τοπκαπί, τό ἀνάκτορο τῶν Σουλτάνων μέ τούς ἀμύθητους θησαυρούς.

Τήν ἐπόμενη μέρα, Πέμπτη 16 Ἰουνίου, ἐπισκεφθήκαμε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί εἶχαμε τήν εὐλογία νά γνωρίσουμε ἀπό κοντά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο. Συναντήσαμε τόν Πατριάρχη στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καί μᾶς ὑποδέχτηκε μέ ἰδιαίτερη ἐγκαρδιότητα. Στόν χαιρετισμό του, μᾶς τόνισε ἰδιαίτερα ὅτι μέσα στήν Ἐκκλησία ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἀληθινά οἰκουμενικός καί αἰσθάνεται τόν Θεό ὡς Πατέρα καί τούς συνανθρώπους του ὡς ἀδελφούς. Τήν ἴδια μέρα, εἶχαμε τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθοῦμε τή Μονή τῆς Χώρας μέ τά μονα-

δικά ψηφιδωτά, τήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, ὅπου ψάλκε γιά πρώτη φορά ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, τή Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, πού λειτουργεῖ μέχρι σήμερα μέ 50 περίπου παιδιά καί τήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Μουχλιώτισσας, ἡ ὁποία μετά τήν Ἄλωση συνέχισε νά λειτουργεῖται ἀνελλιπῶς, χωρὶς νά μετατραπεί σέ τζαμί ἢ μουσεῖο.

Τήν Παρασκευή, 17 Ἰουνίου, ἐπισκεφθήκαμε μέ πλοίαριο τά μαγευτικά Πριγκιπώνησα. Καταρχᾶς, ἀποβιβάστικαμε στό νησί τῆς Χάλκης, ὅπου μέ ἄμαξες ἐπισκεφθήκαμε τήν ὁμώνυμη Θεολογική Σχολή. Ἐκεῖ, μᾶς ὑποδέχτηκε ὁ Μητροπολίτης Μοσχονησίων (νῦν Δέρκων) κ. Ἀπόστολος καί στή συνέχεια προσκυνήσαμε στόν ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ξεναγηθήκαμε στούς χώρους τῆς Σχολῆς. Ἀκολούθως, συνεχίσαμε μέ τό πλοίαριο γιά τό μεγαλύτερο νησί τῶν Πριγκιποννήσων, τήν Πρίγκιπο, ὅπου γευματίσαμε σέ παραλιακό ἐστιατόριο. Ἡ ξαφνική καταιγίδα μᾶς ἐμπόδισε νά μεταβοῦμε γιά προσκύνημα στό μοναστήρι τοῦ θαυματουργοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κουδουνά, γι' αὐτό ἐπιστρέψαμε πίσω

στήν Κωνσταντινούπολη καί προσκυνήσαμε στίς ἐκκλησίες τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (στήν Ἀσιατική Κωνσταντινούπολη) καί τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Φωκά στό Μεσαχώρι (στήν Εὐρωπαϊκή Κωνσταντινούπολη).

Τό Σάββατο εἶχαμε τήν εὐκαιρία νά προσκυνήσουμε στό μοναστήρι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὅπου βρίσκεται τό θαυματουργό ἀγίασμα καί οἱ τάφοι τῶν Πατριαρχῶν. Ἀκόμη, ἐπισκεφθήκαμε τόν ναό τῶν Ἁγίων Σεργίου καί Βάκχου (Μικρή Ἁγία Σοφία) πού σήμερα δυστυχῶς λειτουργεῖ ὡς τζαμί καί τόν Ντολμά Μπαξέ, τό νεώτερο ἀνάκτορο τῶν Σουλτάνων. Τό ἀπόγευμα, πῆγαμε στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων, ὅπου τελέσαμε τόν ἐσπερινό.

Τήν ἐπόμενη μέρα, Κυριακή τῶν Ἁγίων Πάντων, μεταβήκαμε γιά τή Θεία Λειτουργία στόν ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στήν Πύλη τῆς Ἀνδριανουπόλεως, ὅπου χοροστάτησε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Ὁ μικρός ναός κατακλύστηκε ἀπό προσκυνητές καί ἀπό ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Μετά τό πέρας τῆς κατασκευτικῆς καί συνάμα πανηγυρικῆς Θ.

Λειτουργίας, ἀκολούθησε πρόγευμα-μικρό κέρασμα γιά ὅλους, κατά τή διάρκεια τοῦ ὁποίου ὁ Πατριάρχης, μέ χαρακτηριστική ὑπομονή, συνομιλοῦσε μέ τόν καθένα πού τόν πλησίαζε. Τό ἀπόγευμα, κατά τίς πέντε, ἡ περιήγησή μας στήν Κωνσταντινούπολη ἔκλεισε μέ τήν κρουαζιέρα στόν Βόσπορο. Ξεκινήσαμε μέ πλοίαριο ἀπό τή μία ἄκρη τοῦ Βοσπόρου, διασχίσαμε ὅλα τά στενά τοῦ μέχρι τό σημεῖο πού ἀρχίζει ἡ Μαύρη Θάλασσα.

Τό ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς στήν Κύπρο, ἐκτός ἀπό μία μικρή ταλαιπωρία στό ἀεροδρόμιο τῆς Κωνσταντινούπολης, ἦταν ὁμαλό. Οἱ ἐπτά μέρες κύλησαν πολύ γρήγορα, σάν μία μέρα καί αὐτό πού ἔμεινε εἶναι μία αἴσθησι χαρμολύπης. Τώρα πού ἔχουν περάσει μερικές μέρες ἀπό τήν ἐπιστροφή, μᾶς ἔρχεται συνεχῶς στό μυαλό αὐτό πού γράφει ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, Ἄρχμ. Δοσίθεος, στό ὠραῖο βιβλίο του «Θέλω νά πιῶ ὅλο τόν Βόσπορο»: «*Στήν Πόλη δέν πηγαίνουμε, στήν Πόλη ἐπιστρέφουμε.*».

